

Commissie toezicht financiën politieke partijen

De minister van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
De heer H.M. (Hugo) de Jonge
Postbus 20011
2500 EA 's-GRAVENHAGE

Kenmerk
2023/02

Datum 13 november 2023
Betreft Advies Ctfpp bij Wfpp-overzichten Tweede Kamerverkiezingen
22 november 2023

Geachte heer De Jonge,

U heeft de Commissie toezicht financiën politieke partijen (hierna: de commissie) verzocht u te adviseren over de vraag of de politieke partijen en verenigingen, en individuele kandidaten die deelnemen aan de komende Tweede Kamerverkiezingen van 22 november 2023, hebben voldaan aan de verantwoordingseisen die worden gesteld in de Wet financiering politieke partijen (Wfpp).

Scope, werkwijze en beperkingen commissie

De commissie baseert haar advies op de verantwoordingsstukken die u met haar deelt. Zij heeft geen zicht op eventuele aanvullende financieringsstromen. Vervolgens beoordeelt de commissie of deze stukken aan de wettelijke verplichtingen voldoen. Ook kan zij de minister adviseren als situaties zich voordoen die mogelijk niet in lijn zijn met de bedoelingen van de wet.

Daarnaast ontvangt de commissie frequent informatie van derden, waaronder de pers en burgers. Het kan daarbij bijvoorbeeld gaan om informatie over bijdragen aan kandidaten en/of politieke partijen en de achterliggende belangen van de gevers. Het is noch de taak van de commissie, noch heeft de commissie bevoegdheden en (onderzoeks)middelen om deze aanvullende informatie van derden te beoordelen.

Incorrecte aanschrijving

De commissie heeft geconstateerd dat u in uw instructiebrief aan politieke partijen per abuis heeft gecommuniceerd dat politieke partijen het overzicht van de bijdragen en schulden van de politieke partij voor de jaren 2021, 2022 en 2023 (tot 1 november) moesten aanleveren. Daarbij zijn de verplichtingen voor de kandidaten en de politieke partijen vermengd. Dit overzicht had voor politieke partijen alleen voor 2022 en 2023 hoeven te worden aangeleverd. U heeft hierover aangegeven dat u geen gegevens openbaar maakt die niet strikt noodzakelijk zijn en ook dat u het verantwoordingsproces verder professionaliseert.

De commissie wil hierbij de noodzaak benadrukken dat u vanuit het ministerie uiterste zorgvuldigheid betracht bij het vermelden van de verplichtingen in uw aanschrijvingen aan politieke partijen.

Beoordeelde verantwoordingsstukken

Formeel correcte en volledige verantwoording

De commissie heeft kennisgenomen van alle overzichten en verklaringen die u van de partijen heeft ontvangen vóór het verstrijken van de aanlevertermijn van 8 november 2023. In uw schrijven aan de commissie stelt u dat alle partijen hun overzichten tijdig hebben aangeleverd. Van de 27 deelnemende partijen zijn er 20 partijen die een formeel correcte en volledige verantwoording hebben ingediend. Dat zijn: VVD, PvdA, CDA, D66, SGP, GroenLinks, SP, ChristenUnie, Partij voor de Dieren, PVV, DENK, Forum voor Democratie, Volt, JA21, Libertaire Partij, Splinter, LEF, Samen voor Nederland, Nieuw Sociaal Contract ('NSC') en de Politieke partij voor het Basisinkomen. Derhalve zijn daarvan de ingediende stukken volledig door de commissie beoordeeld.

Van de zeven overige partijen (te weten: BIJ1, BBB, 50PLUS, Piratenpartij, de Groenen, Nederland met een PLAN en PartijvdSport) zal de commissie hierna aangeven op welke punten de partijen tekort zijn geschoten.

Beoordeelde stukken

De commissie heeft de volgende verantwoordingsstukken beoordeeld:

- een overzicht van 1 januari 2022 tot en met 1 november 2023 per kalenderjaar van de bijdragen - in geld of in natura - van in totaal € 4.500 of meer die een politieke partij van een geveer heeft ontvangen, met daarbij de naam en het adres van de geveer, het bedrag of de waarde en van de bijdrage en de datum van de bijdrage;
- een overzicht van 1 januari 2022 tot en met 1 november 2023 per kalenderjaar van de schulden van € 25.000 of meer, met daarbij de hoogte van de schuld, de naam en het adres van de crediteur onderscheidenlijk geldverstrekker en, indien van toepassing, de gegevens van de instelling;
- een overzicht van 1 januari 2021 tot en met 1 november 2023 per kalenderjaar van bijdragen - in geld of in natura - van in totaal € 4.500 of meer voor 2022 respectievelijk 2023, en voor 1 januari 2023 tot en met 1 november 2023 geldt een naar rato bedrag van € 3.747,95 of meer, die een kandidaat op de kandidatenlijst van een politieke partij die deelneemt aan de Tweede Kamerverkiezing heeft ontvangen, met daarbij de naam en het adres van de geveer, het bedrag of de waarde en van de bijdrage en de datum van de bijdrage.

Inhoudelijke beoordeling

De commissie constateert zoals gezegd dat de twintig door de commissie beoordeelde politieke partijen conform de voorschriften verslag doen van de door hen ontvangen bijdragen en schulden en van de ontvangen bijdragen aan een kandidaat op de kandidatenlijst van deze politieke partijen.

De commissie wil daarbij in lijn met haar advies over het verantwoordingsjaar 2022 (dat u overigens met uw reactie daarbij nog openbaar dient te maken) benadrukken, dat de politieke partijen die formeel een incorrecte aanlevering van gegevens bij u hebben gedaan en bij herhaling geen herstel hebben gepleegd, niet aan de vereisten van de Wfpp voldoen. De commissie acht dit een kwalijke zaak. U heeft deze politieke partijen immers meerdere malen in de gelegenheid gesteld om tekortkomingen te herstellen. Door dit na te laten, tonen deze politieke partijen hiermee onvoldoende respect voor een zorgvuldig verkiezingsproces. In lijn met de inhoud van uw schrijven aan de politieke partijen in het kader van de mogelijkheid tot het opleggen van een bestuurlijke boete, is de commissie van oordeel dat het opleggen van een proportionele sanctiëring in deze dan ook gerechtvaardigd is. Deze constatering toont voorts aan dat, in lijn met het advies van de commissie over verantwoordingsjaar 2022, het instellen van een sanctieregime van wezenlijk belang is.

Geen beoordeling verantwoordingsstukken om formele redenen

De commissie beoordeelt geen verantwoordingsstukken van een politieke partij als deze niet voldoen aan de formele of volledigheidseisen. Bovendien heeft u de politieke partijen in de gelegenheid gesteld om tekortkomingen te herstellen, hetgeen zij desondanks hebben nagelaten. Om die reden houdt de commissie aan haar beleid inzake de beoordeling van stukken vast. De resultaten zijn als volgt samen te vatten:

Naam politieke partij	Bevinding(en)
BIJ1	Onvolledige verklaring voor de bijdragen aan kandidaten. De periode is onvolledig: de verklaring ziet op de periode 1 januari 2023 tot 1 november 2023 terwijl dit 1 januari 2021 tot 1 november 2023 moet zijn.
BBB	De handtekening van een bestuurder ontbreekt.
50PLUS	Voor enkele kandidaten is geen opgave van ontvangen bijdragen aangeleverd.
Piratenpartij	Verklaring ziet formeel alleen op bijdragen in natura. Uit de stukken blijkt dat hier ook financiële bijdragen wordt bedoeld. Bijdragen aan kandidaten ontbreken.
de Groenen	Bijdragen aan kandidaten ontbreken.
Nederland met een PLAN	Bij overzicht kandidaten 2023 uitgegaan van verkeerd drempelbedrag.
PartijvdSport	Bijdragen aan kandidaten ontbreekt.

Met betrekking tot de politieke partijen die wél aan de formele eisen en volledigheidseisen hebben voldaan, heeft de commissie enkele algemene en specifieke aandachtspunten, die zij hieronder graag toelicht.

Toename afhankelijkheid financiële bijdragen

Uit de aangeleverde verantwoordingsstukken maakt de commissie op dat er per politieke partij een verschil is in de omvang van de financiering op basis van de ontvangen bijdragen aan de politieke partijen en aangegane schulden, alsook het verschil in het soort financiering. Hierin is een trend zichtbaar dat partijen afhankelijker worden van financiering middels geldelijke bijdragen om hun activiteiten te kunnen verrichten. Er zijn partijen met een relatief grotere afhankelijkheid van bijdragen uit rechtspersonen, maar ook die juist sterk leunen op opdrachten door hun (kandidaat)politici. Het is niet aan de commissie om een oordeel uit te spreken over de wenselijkheid van deze toenemende afhankelijkheid van dergelijke financieringen. De commissie kan zich echter voorstellen dat daarover maatschappelijk én politiek debat plaats blijft vinden.

Donaties door rechtspersonen, in het bijzonder door holdings

Net als in de verantwoordingsstukken over het kalenderjaar 2022, merkt de commissie op dat bij een aantal partijen sprake is van bijdragen door rechtspersonen. Zoals ook in het advies van de commissie over dat jaar, merk ik op dat de commissie noch de taak noch de middelen heeft om donaties door een rechtspersoon te onderzoeken. Op dit moment is er ook nog geen verplichte registratie van de uiteindelijke eigenaar, een belanghebbende, of de persoon die zeggenschap heeft (Ultimate Beneficial Owner, UBO). De commissie merkt op dat transparantie hierover wel van belang is om vast te kunnen stellen of dergelijke bijdragen aan de verplichtingen van de Wfpp voldoen. De commissie kan op basis van de beschikbare gegevens bijvoorbeeld zelf niet beoordelen of sprake is van niet-Nederlandse gevers of van omzeiling van het wettelijk maximum door donaties te spreiden over meerdere rechtspersonen. De commissie adviseert u derhalve om de UBO's van deze rechtspersonen te achterhalen om te toetsen of deze bijdragen volgens de wet zijn toegestaan.

Ter illustratie van bovenstaande wil de commissie u wijzen op het recente artikel van het NRC¹ inzake verstrekte bijdragen aan de VVD. Uit het artikel volgt dat de bijdragen vanuit meerdere rechtspersonen zijn verstrekt, die op hun beurt telkens verbonden zijn aan eenzelfde rechtspersoon. Hoewel u als toezichthouder stelt dat deze bijdragen formeel voldoen aan de Wfpp, vraagt de commissie zich – vanwege de mogelijke samenhang van de donaties – af of deze handelwijze in lijn is met de bedoeling van de wet.

Naar aanleiding van de inwerkingtreding van de Evaluatiewet Wfpp per 1 januari 2023, zijn de politieke partijen overigens verplicht om de uiteindelijke belanghebbende van rechtspersonen verplicht te melden. In de verantwoording over 2023 zal de commissie hier aandacht voor hebben.

¹ Heck, W., Rengers, M., (2023, 11 november). Donatie boven een ton verboden? Bij de VVD kan het nog steeds. *NRC*.

Bijdragen kandidaten

U heeft in uw instructiebrief aan de politieke partijen aangegeven dat er in geval van bijdragen aan kandidaten in principe snel sprake is van bijdragen ten bate van politieke activiteiten van de kandidaat of van diens werkzaamheden in het kader van de verkiezingscampagne in de zin van de Wfpp. Hieromtrent is het de commissie opgevallen dat NSC in haar verklaring expliciet de kanttekening heeft opgenomen dat zij enkel rapporteert over bijdragen die zijn ontvangen ten bate van de politieke activiteiten van kandidaten in het kader van hun kandidaatstelling voor NSC of werkzaamheden in het kader van de verkiezingscampagne.

Aanvullend is het de commissie opgevallen dat van alle opgegeven kandidaten van politieke partijen, slechts een beperkt aantal bijdragen heeft ontvangen. Het is volgens de commissie denkbaar dat kandidaten ook giften in natura ontvangen om bijvoorbeeld hun persoonlijke voorkeurscampagne uit te kunnen voeren. De commissie adviseert u om bij de volgende openbaarmaking van bijdragen en schulden aan politieke partijen en kandidaten bij de komende verkiezingen nogmaals expliciet te vragen of alle bijdragen, ook giften in natura, openbaar zijn gemaakt en of partijen – indien van toepassing – kunnen toelichten waarom zij ervoor hebben gekozen bepaalde bijdragen niet openbaar te maken.

Omgang schulden boven € 25.000

Uit de aangeleverde verantwoordingsstukken merkt de commissie, net als over het verantwoordingsjaar 2022, op dat politieke partijen verschillend lijken om te gaan met het rapporteren van schulden op basis van de voorschriften uit de Wfpp. De commissie heeft geconstateerd dat diverse partijen alle crediteuren boven € 25.000,- hebben opgenomen, conform uw voorschriften, maar dat sommige partijen geen crediteuren van deze omvang rapporteren. Wellicht is hier sprake van begripsverwarring, door gebruik van de term "schulden". Derhalve verzoekt de commissie u om, gezien deze terugkerende constatering, een eenduidige omschrijving van schulden op te stellen.

Accountantscontrole

Ten slotte heeft de commissie vastgesteld dat SGP en DENK een accountantsverklaring bij de verantwoordingsstukken hebben bijgevoegd, ondanks dat dit geen wettelijke verplichting is die uit de Wfpp voortvloeit. Dit stemt de commissie positief en wij moedigen de andere politieke partijen aan om dit voorbeeld te volgen.

Hoogachtend,

De voorzitter van de Commissie toezicht financiën politieke partijen, mede namens de leden, mevrouw mr. H. Neppérus en de heer prof.dr.mr. M. Pheijffer,

Ir. M.H.P. van Dam